

ZAVJET ČISTOĆE

Uvod

Kao što je, ako ne odmah, onda nakon kratkog promišljanja jasno da je zavjet poslušnosti neophodan za normalne međuljudske odnose i održavanje mira u svijetu, kao što se dade zaključiti da siromaštvo između ostalog može biti i jest divan primjer solidariziranja redovnika i redovnica s velikom većinom ljudskog roda koja živi u neimaštini i kojoj se pusti govori imućnika čine besmislicama ili omalovažavanjima; isto bi se tako moralo promatrati čistoću kao sredstvo nekom višem cilju, cilju koji je na prvi pogled dalek i nejasan i mnogima apsurdan. Spremnost tolikih ljudi da se potpuno predaju zavjetima nepobitno svjedoči o postojanju nekakvog višeg cilja zbog kojeg se isplati "potrošiti" neke od mnogobrojnih ljudskih sastavnica.

Ovdje ćemo pokušati taj cilj približiti ne samo skepticima i onima koji prema njemu osjećaju bilo kakvu averziju, nego i onima koji su ga bespogovorno prihvatili i koji ga nastoje svakodnevno sebi i drugima posvješćivati. Spoznaja činjenice kako je čistoća samo oblik traganja za nečim mnogo uzvišenijim nije dana nikome tko se potpuno nije otvorio božanskoj milosti, a samo to otvorenje ne događa se u jednome danu ili tjednu, nego je to dugotrajan proces suživljavanja čovjeka s Božjim promislom, što može biti veoma bolno.

Da bi se svrha i smisao čistoće uopće pokušali shvatiti, nužno je najprije progovoriti o samoj čistoći. Štoviše, ovaj rad će se temeljiti isključivo na zavjetu čistoće s blagim naznakama njezina usmjerenja. Nećemo u njemu pokušavati dati smisao čistoći, jer je on postojao i prije, nego ga samo uočiti i eventualno ga shvatiti i prihvatiti kao takvoga.

Što se budemo primicali kraju, naglasak će prelaziti na praktični vid življenja u djevičanstvu, ali nećemo generalizirati nijedno "sredstvo" koje bi pomoglo u održavanju, jer, iako bi se moglo svrstati svakog zavjetovanika pod neku skupinu, ipak ćemo ostati pri činjenici kako je svatko osoba i da svakome treba prići kao individui koju ne možemo karakterizirati promatrajući drugoga, premda i to promatranje može pripomoći vlastitoj izgradnji.

1. ŠTO JE ČISTOĆA?

Što reći o stvarnosti koja je stara gotovo tisućama godina? Kako na nekoliko stranica papira sažeti nešto čemu su mnogi posvetili čitave živote, nešto o čemu su napisane mnoge studije i knjige, nešto u čemu mnogi posrću, što je kamen spoticanja mnogima? Krenimo najprije od samoga pojma.

Pojam čistoće nam u pamet doziva nekoliko asocijacija koje su sve međusobno povezane analogijom. Čist je čovjek koji se okupa i obuče novo odijelo. Čist je onaj,

koji se u nedužnosti srca potpuno priklanja Bogu te kojemu se Isus obraća u Govoru na gori (Mt 5, 8). Čist je i onaj koji je dugo bio pod ropstvom bilo kojeg poroka, ali koji se je uspio othrvati čeličnom zagrljaju. Čist je na koncu i onaj kojemu nije dokazana nikakva krivnja, onaj koji je nevin pred zakonom. Međutim, čist je i čovjek koji se dragovoljno odriče bilo kakvog tjelesnog kontakta s drugom osobom u svrhu zadovoljavanja nekih svojih potreba, poradi nečeg drugog, mnogo uzvišenijeg.

Sve ove "čistoće" povezane su, ali ih isto tako dijeli bitna odrednica koja svaku čini njom samom, a ne nekom drugom. Sve one znak su da prljavština, bilo od prašine, poroka ili grijeha ne vlada osobom te da je osoba konačno slobodna. Nama je ovdje najzanimljivija ona zadnja, djevičanska čistoća. Ako je ona oslobođenje, ako je ona sloboda, znači li to da je osoba koja živi životom u braku zapravo rob? Pitanje koje je na mjestu, ako se ne bi dalo tumačenje gore napisane rečenice.

Osoba koja živi svetu čistoću zaista je slobodna. Slobodna je pod vidom slobode "za", a ne slobode "od". Slobodna je da potpuno prihvati Kristov zaručnički poziv jer "veza s njime prva je, ispred svih drugih, obiteljskih ili društvenih veza".¹ Slobodna je da se cijelim svojim bićem preda Kristu bez opasnosti da joj bilo što drugo "zasmeta" u tom činu predanja. Čistoća je, naime, "osobit znak nebeskih dobara i najprikladnije sredstvo po kojem se redovnici² nesebično posvećuju božanskoj službi i djelima apostolata".³

Ovim nipošto nije omalovažen život u obiteljskoj i društvenoj zajednici, nego je samo s pravom naglašena važnost suživljavanja Kristu jer zajedništvo s njim predstavlja najveću zrelost koju čovjek u svom životu može postići. Odricanje "veza" s drugima nije osnovni pokretač ili motiv celibata. "Više nego li odricanje, celibat je izbor: izbor novog oblika ljudskih odnosa, dubokih i općih, koji se, nadilazeći bračnu vezu, žele otvoriti svima."⁴

Zavjet čistoće, kao i uostalom sve vebne duhovne i materijalne gradine, mora biti izgrađen na jakim temeljima, koji će odolijevati svim napastima i pomamama svijeta. Temelj koji će izdržati sve bure i oluje koje sa sobom nosi "život u svijetu" i suživot s drugim ljudima. Nadasve, temelj koji će odagnati sve napade vlastitoga ja, možda najvećeg i najteže savladivog neprijatelja.

Taj temelj jest jaka vjera. Vjera da je Gospodin Bog potpuno ispunjenje ljudskog života, ne samo onog na Zemlji, već, što je mnogo važnije, onog vječnog na nebesima. Tu i takvu vjeru treba odgajati da se ona iz božanskog sjemena koje je usađeno u nas razvije do onog stupnja kada "živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist" (Gal 2, 20). Upravo na tom temelju moguće je izdržati sve poteškoće i kušnje koje zavjeti nose sa

¹ Hrvatska biskupska konferencija, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994., 1618. (dalje KKC)

² Piše redovnici, ali se svakako misli na sve koji su dragovoljno prigrlili život u čistoći, i na svećenike i na laike.

³ II. vatikanski koncil, *Perfectae caritatis, Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života*, KS, Zagreb, 1998., 12.

⁴ L. Guccini, *Karizma osoba i zajednica u redovničkom životu*, KS, Zagreb, 2000., str. 38.

sobom. Nemojmo se zavaravati misleći kako se potpuna vjera jednom eventualno stečena ne može izgubiti pa da je u tom smislu ne treba svakodnevno njegovati svetim životom. Naprotiv, što je u čovjeka jača vjera, jača je i njegova potreba za svetošću te se na taj način i vjera i svetost proporcionalno razvijaju.

Drugi važan zahtjev življenja u čistoći jest već spomenuta zrelost. Toliki su psiholozi pokušavali okarakterizirati zrelost i tolike su studije o njoj napisane, pa ipak se potpuna zrelost, i psihološka i duhovna, usprkos svim smjernicama, veoma teško postiže. Osoba koja sebe i koju drugi karakteriziraju zreloom, između ostaloga, posjeduje izvanrednu milost da se u teškim trenucima, kada se više ne može pouzdavati u svoje sile, prepusti drugom u nadi da će taj drugi uspjeti ondje gdje ona sama nije mogla. Odlika, dakle, zrele osobe jest povjerenje. Biti svjestan svojih granica i biti ponizan zatražiti i prihvatiti pomoć drugoga, vrline su koje može posjedovati samo duhovno zrela osoba.

Tek na tim temeljima, na vjeri i duhovnoj zrelosti, mogu se graditi prekrasna zdanja poslušnosti, siromaštva i čistoće, koja će u širokom krugu svijetliti svima unaokolo. Pa ipak, sami temelji nisu dostatni da zavjeti u srcu zavjetovanika izniknu u prekrasan grad. Oni su podloga bez koje ništa drugo ne bi vrijedilo, ali još nedostaju zidine, tornjevi, citadele, vrata kroz koja će biti omogućen pristup drugima, veliki prozori da prikupljaju svjetlo i svjež zrak. Bez svega ovoga ne bismo mogli govoriti o zavjetima.

Cijeli taj zamak čistoće zapravo je vjerna kopija nečega što je zavjetovanik u svojem srcu ugledao i u čemu je prepoznao eshatološki Jeruzalem u kojemu "niti se žene niti udavaju" (Mt 22, 30), a koji nudi posvemašnje smirenje u Isusu Kristu i posvemašnju utjehu u njegovoj ljubavi. Djevičanstvo je znak nebeskih dobara, slika nečeg uzvišenog, što tek ima doći. Ono je priprava, ali ujedno i izvor snage za iščekivanje Zaručnika te je kao takvo znak jedne altruističke ljubavi koja ima "sposobnost izabiranja jednog dobra iznad svih drugih dobara".⁵

Nadalje, djevičanstvo je kroz sva vremena, a na poseban način danas, jedan veliki izazov koji "dolazi od *hedonističke kulture* koja oslobađa seksualnost od svake objektivne moralne norme, svodeći je često na igru i na potrošnju, uz sudioništvo sredstava javnog priopćavanja popuštajući nekoj vrsti idolopoklonstva instinkta. Posljedice toga su pred očima svih: nastranosti svake vrste, kojima se pridružuju bezbrojne psihičke i moralne patnje za pojedince i obitelji".⁶ Iz tog i takvog svijeta izrasta kao otok u moru redovnička praksa savršene čistoće kojom svaki zavjetovanik pokazuje, razbijajući tako iluzije mnogih, da i ono što naoko izgleda nemoguće i neizdrživo, postaje snagom Božje ljubavi, itekako, realno izvedivo.⁷

⁵ J. Ridick, *Zavjeti*, KS, Zagreb, 1988., str. 56.

⁶ Ivan Pavao II., *Vita consecrata, apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu*, KS, Zagreb, 1996., 88. (dalje VC).

⁷ Usp. *Isto*, 88.

Na kraju se opet možemo upitati što je čistoća ili što ona nama zavjetovanicima znači ili što ona uopće znači. Na ovakva ili slična pitanja ne možemo sebi dati adekvatan odgovor bez daljnjeg razmišljanja o njezinom smislu o čemu ćemo se pozabaviti u narednom poglavlju.

2. ZAŠTO ČISTOĆA?

Pitanje *zašto?* na prvi nam pogled može djelovati zbunjujuće. Naime, ono u sebi sadrži dva vida pod kojima se može obrađivati tema: pod vidom uzroka tj. *zašto?* može označavati uvjete koji dovode do ostvarivanja čistoće; i pod vidom smisla, što znači da *zašto?* želi doznati cilj zbog čega se čistoća obdržava. Naslov je namjerno ovako formuliran kako bismo mogli obraditi oba ova vida jer jedino na taj način možemo u potpunosti sagledati čistoću sa svim što uz nju ide.

2.1. Uzroci zavjeta čistoće

Svaki od zavjeta ima svoje utemeljenje u Isusu Kristu, u njegovu životu i djelovanju pa je logično da tu potražimo i uzroke nastanka djevičanske čistoće. Da bi postigao potpuno jedinstvo s Ocem, Krist je odlučio prinijeti samog sebe, svoju dušu i svoje tijelo te na taj način biti slobodan od svake navezanosti s bilo kakvom materijom koja bi mogla zasjesti na tron njegove ljubavi prema Ocu. Odabravši beženstvo, Isus pokazuje veliku nadu u činjenicu da će ljubav Očeva zadovoljiti njegovu potrebu za ljubavlju i tako nam ostavlja primjer kojeg su mnogi nasljedovali ili pokušali nasljedovati.⁸

Međutim, još je jedan motiv odabiranja djevičanske čistoće koji je Krista vodio. Postavivši ljubav prema Bogu u prvi plan i odlučivši da se ne veže uz određene osobe, Isus je otvorio svoje srce prema svim ljudima, ne ostavivši mogućnost da mu neki ljudi budu važniji od drugih. Na taj je način mogao svima bez predrasuda, koje su onodobni "navjestitelji" Zakona imali prema određenim slojevima društva, prilaziti svakome i svakome obznanjivati Kraljevstvo Božje. Takav stav zadržao je kroz cijeli život, što je mogao postići jedino u zajedništvu s Ocem u ljubavi, ojačan svakodnevnim molitvom.

I na koncu, celibat označava sliku Kraljevstva nebeskog za koje je Isus svojim životom već svjedočio na Zemlji.

Ovi motivi koji su Isusa vodili prema savršenstvu u čistoći jedini su i moraju biti jedini motivi koji će današnjeg redovnika ili svakog onoga koji se odluči na djevičansku čistoću voditi kroz sve nevolje kroz koje mora proći do vlastita ostvarenja.

Uzrok, dakle, obdržavanja čistoće jest nasljedovanje Krista. Zavjetuje se celibat jer ga je Krist do kraja živio, a njegovi motivi postaju motivi redovnika kojima su oni ujedno i cilj i smisao.

⁸ Usp. J. Ridick, *nav. dj.*, str. 59.

2.2. Smisao zavjeta čistoće

Posljednja rečenica prethodnog poglavlja može nam besmislenom učiniti nakanu da smisao zavjeta čistoće pokušamo iznjedriti u sljedećim redcima. Ako su, naime, izneseni Kristovi motivi ujedno i uzroci i cilj svakog zavjetovanja čistoće, uistinu je uzaludan ovaj podnaslov. Međutim, on je ovdje stavljen iz razloga što smo uzroke čistoće promatrali više kristološki, u smislu da su oni motivi koji su Krista potakli da živi beženstvo, a iz ljubavi prema Kristu, mnoge kako bi njega nasljedovali, dok ćemo smisao čistoće promatrati kao ono u što se čistoća razvija, jer nije cilj samoj sebi, tj. potražiti ćemo motive koji svakog od nas iz bliže ili dalje budućnosti zovu na nasljedovanje Kristove čistoće.

Kao što smo već naglasili da je posvećena čistoća vid "slobode za", bolje rečeno jedan izbor, moramo isto tako istaknuti koje to vrednote daju smisao življenju čistoće. Najprije je to radi Kraljevstva nebeskog koje neodoljivom željom privlači svakog istinskog kršćanina. Iz želje da se ono očituje i živi već na Zemlji mnogi prijanjaju uz svetu čistoću svjedočeći poput Krista o snazi i sili Kraljevstva.

Nadalje, celibat se živi i poradi zajednice i u zajednici i sa zajednicom. On je uzrok, "tvorac zajednice. Zajednice u kojoj su međusobni odnosi življeni istom snagom kao i u obitelji, a možda i jače; zajednice koja je 'sam cilj i razlog postojanja istinske bezbračnosti'".⁹

Isto tako celibatom se želi postići gospodstvo nad samim sobom što je "djelo duga nastojanja. Nikad ne možemo reći da smo ga stekli jednom za svagda. Ono pretpostavlja uvijek novu obvezu u svim razdobljima života".¹⁰ Obveza je to koju ne smijemo nipošto zanemariti, jer dozvoliti strastima i nagonima da upravljaju nama srozavanje je čovjeka na razinu životinje te gaženje vlastita dostojanstva. A upravo "čovjekovo dostojanstvo zahtijeva da on radi po svjesnom i slobodnom izboru, to jest potaknut i vođen osobnim uvjerenjem, a ne po unutarnjem slijepom nagonu ili po čisto vanjskom pritisku. Do takva dostojanstva čovjek dolazi kada, oslobađajući se svakog robovanja strastima, ide za svojim ciljem odabirući u slobodi dobro te svojom umješnošću i zdušnošću nastoji sebi pribaviti prikladna sredstva".¹¹

Vidimo da su i uzroci čistoće: ljubav Kristova prema Ocu i poradi Kraljevstva te zbog otvorenosti svim ljudima, a i njezin smisao: zbog Kraljevstva i za zajednicu te radi samosvladavanja, zapravo jedna dúga, koja u svakoj osobi izaziva izraženiji osjećaj neke boje, ali u kojoj se sve te boje isprepliću u jednu cjelinu čiji sklad uočavamo tek kad je sagledamo kakva ona uistinu jest – raznobojna. Zato i uzroke i smisao možemo popratiti pitanjem *zašto?* koje u različitim kontekstima daje slične, ali ne i iste odgovore.

⁹ L. Guccini, *nav. dj.*, str. 38.

¹⁰ KKC, 2342.

¹¹ II. Vatikanski sabor, *Gaudium et spes*. KS, Zagreb, 1998., 17.

3. KAKO ČISTOĆA?

U vremenu polupromiskuitetnog društva kojemu je tendencija da se do kraja ostvari kao kvaziliberalno ne vodeći pri tom računa o vrednotama koje je povijest provjerila i ostavila u nasljeđe, nepobitna je činjenica da se življenje u čistoći samo herojskim naporima svakog zavjetovanika može održati na nivou koji Krist zahtijeva od svojih nasljedovatelja. Pitanje *kako?* onda nam uistinu golica maštu namećući razumu dvojbu koju mora riješiti ako doista želi razumjeti zavjet posvećene čistoće. A sama dvojba proizlazi iz raskoraka života svakog zavjetovanika i načina "kako se živi" u današnjem vremenu.

Vrijeme koje ne podnosi drugačiji način života od onog kapitalističko-hedonističkog svim se silama trudi poraziti neistomišljeničke neprijatelje pokušavajući hitlerovski "pročistiti" društvo od "inferiornijih" stavova i svjetonazora. Svakodnevna "bombardiranja" slikama i govorom preko svih, ili barem velike većine medija ne ostavljaju ravnodušnim nijednog člana ljudskog društva iz čega nisu izuzete ni Bogu posvećene osobe. Takve sofisticirane metode rata i borbe protiv neprijatelja ne ostavljaju prostora za uzmak jer čitavi svijet je danas jedno "globalno selo" kojeg informacija obiđe za samo jedan trenutak, a izdržati sve nalete već spomenutog društva i vremena zaista zahtijeva nadljudske napore koje čovjek sam od sebe ne može pružiti.

Odakle onda ljudima koji su odlučili živjeti čistoću snaga i volja za takvim "nepopularnim" i "nemodernim" životom? Ponajprije ta snaga dolazi iz molitve i to svakodnevne molitve, svakodnevnog razgovora s Gospodinom Bogom koji u tom razgovoru "puni akumulator" duše kako bi se mogla othrvati napastima. Osim molitve, svaki koji "hoće ostati vjeran obećanjima svoga Krštenja i oprijeti se napastima nastojat će upotrebljavati potrebna *sredstva* za to: upoznati sebe, voditi asketski život već prema prilikama u kojima se nalazi, slušati Božje zapovijedi, vježbati se u moralnim krepostima i biti vjeran molitvi".¹² Sva ova "sredstva" su međusobno povezana i isprepletana tako da će svaki onaj koji vrši asketski život intenzivnije moliti da ustraje, a time će upoznati svoje mogućnosti, svoje sile i granice. Naravno da će živjeti prema zapovijedima i moralnom zakonu. Ovdje se nadasve očituje zrelost svakog zavjetovanika koji, stavljajući svoje povjerenje u Boga, tj. oslanjajući se na Njegovu milost, s pravom očekuje svu potrebnu snagu za život u čistoći.

Ipak, Milost ne može ući u zatvorena srca o čemu svjedoči porazna činjenica da i među onima, koji su sebi za cilj postavili nasljedovanje Krista preko zavjeta čistoće, ima i takvih kojima sam zavjet ne predstavlja gotovo ništa pa se ponašaju kao da ga i nema. Ima, nažalost, i onih koji, iako zavjete smatraju od Boga posvećenima, ipak zbog svoje slabosti ne ustrajavaju u njima. Svjedočanstva koja i jedni i drugi pružaju samo potvrđuju činjenicu da bez svih onih spomenutih sredstava, a na poseban način bez kvalitetne molitve, nijedan od zavjeta neće biti moguće obdržavati.

¹² KKC, 2340.

Na kraju još spomenimo i to da, razmatrajući u molitvi otajstva trojstvenog Boga, posvećena osoba "se osjeća sposobnom za radikalnu i sveopću ljubav, koja joj daje snagu vladanja sobom i disciplinu, koji su nužni da se ne upadne u ropstvo osjetila i instinkata".¹³

Svi se, dakle, analitičari slažu da bi mogle postojati neke univerzalne metode koje bi svakomu mogle pomoći u obdržavanju posvećenog djevičanstva, ali, u skladu s onim što je rečeno u uvodnim mislima, nećemo nipošto svesti svakog zavjetovanika na ove ili samo na ove metode.

ZAKLJUČAK

Nakon ovog promišljanja o zavjetu posvećene čistoće, o uzrocima i smislu toga zavjeta, o načinima na koji se može obdržavati, ne možemo a da ponovno s dozom skepse ne promatramo sve ovdje napisano, ali isto tako i učinjeno na tom području, jer bez obzira na sve uzvišene vrednote, teško je prihvatiti činjenicu odricanja od vlastitih potreba, i to od potreba tako duboko ukorijenjenih u cjelinu ljudskog bića. Ipak nas sva ta vojska zavjetovanika potiče na razmišljanje, kako već spomenusmo, jer vidjeti osobu, ljude kako iz vlastita uvjerenja žive za nešto više, nešto neusporedivo uzvišenije od puke materije, ne ostavlja ni najokorjelije protivnike duhovnosti ravnodušnima.

Iako postoje brojni problemi i kod zavjetovanika i kod ljudi oko njih, oni nisu nerješivi. Ucjepeljivanje vlastitog Ja u Isusa Krista, što ipak nije lako postići, može nadvladati sve poteškoće koje vjernički život uopće, a tako i život u celibatu, sa sobom nosi.

Svjedočanstva koja svi zavjetovanici svojim životom prikazuju ostavljaju divan primjer nesebičnog darivanja sebe drugima, a na poseban način Gospodinu Bogu. Ona u ovom svijetu svjedoče o ljudskim i vjerničkim idealima, koji ni nakon dvije tisuće godina nisu izgubili sjaj i vrijednost. I usprkos činjenici opadanja broja zavjetovanika i kvalitete njihova života, vrednote koje Krist pruža i za koje svjedoči nikada se neće gasiti, a njihova svjetlost nikada neće potamniti.

Fra Filip Mimica

¹³ VC, 88.